

13. Redecker, C. (2017). European fraework for the digital competence of educators. Cience for Policy: report by the Joint research centre (JRC), the European Commission's science and knowledge service. Y. Punie (Eds.). Luxembourg: Publications Ofce of the European Union. Retrieved from: URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466> [in English]

14. Howard, S. K., Tondeur, Jo., Ma, J., Yang, J. (2021). What to teach? Strategies for developing digital competency in preservice teacher training. Computers & Education. Vol. 165. P. 104–149. [in English]

15. Basilotta-Gómez-Pablos, V., Matarranz, M., Casado-Aranda, L. (2022). Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review. International Journal of Educational Technology in Higher Education. Vol. 19. P. 8. Retrieved from: URL: <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00312-8> [in English]

16. Caena, F. (2022). Teachers' digital competence for global teacher education. European Journal of Teacher Education. Retrieved from: URL: <https://doi.org/10.1080/02619768.2022.2135855> [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БІДЮК Наталя Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри

іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: система вищої освіти, професійна підготовка майбутнього вчителя, педагогічна компаративістика.

БІДЮК Дмитро Євгенійович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету

Наукові інтереси: професійна підготовка педагогічних працівників.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BIDYUK Natalya Mykhailivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication at Khmelnytskyi National University.

Research interests: higher education system, professional training of future teachers, pedagogical comparative studies.

BIDYUK Dmytro Yevheniiovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Psychology and Pedagogy, Khmelnytskyi National University

Research interests: professional training of teachers.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.

УДК 37.018.8:37.013.83

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-28-32

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

АНДРАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТРАДИЦІ І ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ

У статті, на основі аналізу праць вітчизняних науковців з'ясовано теоретичні засади андрагогічного підходу у підготовці здобувачів вищої освіти. На основі здійсненого аналізу автор констатує, що в сучасному науковому дискурсі андрагогіка позиціонується як «наука про освіту дорослих» та «педагогіка дорослих».

У контексті андрагогічного підходу представлено теоретичні засади навчання дорослих: особисте уявлення про навчання; досвід навчання; готовність учитися; орієнтація на навчання.

Підготовка майбутніх фахівців на андрагогічних принципах навчання, передбачає трансформацію навчальної діяльності студента у професійну з поступовою зміною пізнавальних потреб та мотивів, цілей, вчинків й дій, засобів, предмета та результатів на професійні; створення певних педагогічних умов для можливості визначення студентом власних цілей та способи їх досягнення, за для руху його діяльності від навчання до праці.

У статті обгрунтовано доцільність застосування андрагогічного підходу у професійній підготовці здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти. Організація навчання в магістратурі та аспірантурі потребує наступності у навчанні – охоплює наступність форм, методів, змісту, умов та засобів навчання дорослих, відповідно до їх потреб на різних етапах неперервної освіти. Відтак неперервна освіта характеризується в контексті реалізації концепції «освіта впродовж життя» як взаємопроникнення трьох видів освіти: формальної, неформальної та інформальної.

У підготовці здобувачів другого та третього рівнів вищої освіти пріоритетними принципами навчання є: неперервності, опори на особистий досвід, відкритості, рефлексійності, практико-орієнтованості, пріоритету внутрішніх мотивів у навчанні; спрямованості професійної підготовки на цілісне формування і розвиток особистості дорослого; індивідуального зворотного зв'язку.

Обгрутовуючи перехід на структуровані освітньо-наукові програми як чинник інтеграції андрагогічного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, визначено мету андрагогічного підходу – проєктування такого розвивального освітньо-наукового середовища аспірантури, яке засновано на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, що пробуджує здатність аспірантів діяти відповідно актуальній чи перспективній освітній ситуації.

Автор зауважує, що в освіті дорослих важливою є відкритість для нового досвіду «тут і зараз», у будь-який час, у будь-якому середовищі існують можливості для розвитку (особистісного, професійного, соціального та ін.).

Ключові слова: андрагогіка, андрагогічний підхід, магістранти, аспіранти, підготовка здобувачів вищої освіти.

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

THE ANDRAGOGIC APPROACH IN THE TRAINING OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES

In the article, on the basis of the analysis of the works of domestic scientists, the theoretical foundations of the andragogic approach in the training of students of higher education are clarified. Based on the analysis, the author states that in the modern scientific discourse, andragogy is positioned as "the science of adult education" and "adult pedagogy".

In the context of the andragogic approach, the theoretical foundations of adult education are presented: personal perception of education; learning experience; willingness to learn; learning orientation.

The training of future specialists based on andragogic principles of learning involves the transformation of the student's educational activity into a professional one with a gradual change of cognitive needs and motives, goals, deeds and actions, means, subject and results to professional ones; creation of certain pedagogical conditions for the student to determine his own goals and ways to achieve them, for the movement of his activity from study to work.

The article substantiates the expediency of using the andragogic approach in the professional training of students of the second (master's) and third (educational) levels of higher education. The organization of education in master's and postgraduate studies requires continuity in education – it covers the continuity of forms, methods, content, conditions and means of learning adults, in accordance with their needs at various stages of continuous education. Therefore, continuous education is characterized in the context of the implementation of the concept of "lifelong education" as the interpenetration of three types of education: formal, informal and informal.

In the preparation of students of the second and third levels of higher education, the priority principles of education are: continuity, reliance on personal experience, openness, reflexivity, practical orientation, priority of internal motives in education; the focus of professional training on the holistic formation and development of an adult's personality; individual feedback.

Justifying the transition to structured educational and scientific programs as a factor of the integration of the andragogic approach in the preparation of higher education applicants for the degree of Doctor of Philosophy, the goal of the andragogic approach is determined – the design of such a developing educational and scientific environment of the graduate school, which is based on subject-subject interaction, which awakens the ability of graduate students to act according to the actual or prospective educational situation.

The author notes that in adult education, it is important to be open to new experiences "here and now", at any time, in any environment, there are opportunities for development (personal, professional, social, etc.).

Key words: andragogy, an androgogical approach, master's students, postgraduate students, training of higher education applicants.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реформа освіти в Україні передбачає забезпечення якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної – до вищої та освіти дорослих. Неперервна освіта стала чітко усвідомленим принципом сучасної цивілізації.

Освіта впродовж життя базована на психологічній дорослості та забезпечує здатність фахівця до неперервного саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації. Заклади освіти мають готувати відповідальних громадян, творчих, активних та підприємливих. Високий рівень освітнього процесу мають забезпечувати висококваліфіковані працівники, вимоги до компетентностей яких затверджено Державними стандартами. Щоб відповідати кваліфікаційним стандартам, фахівці мають опанувати нові та вдосконалювати раніше набуті компетентності в межах своєї професійної діяльності або галузі знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На проблему андрагогічного підходу у підготовці

здобувачів вищої звертають увагу як зарубіжні (С. Вернер, Т. Грехем, Д. Кемпбел, А. Роджерс, С. Хоул), так і сучасні українські науковці (В. Бабійчук, С. Болтівець, В. Даниленко, Р. Дронікова, Н. Клокар, Б. Матвієнко, Н. Ничкало, Л. Сергеева, Л. Сігаєва, Т. Сорочан та інші)

Мета статті – розкрити сутність андрагогічного підходу у підготовці здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уперше поняття «андрагогіка» як наука, що вивчає освіту дорослих, у 1833 р. використав німецький історик освіти А. Капп. Нині андрагогіка позиціонується як наукова дисципліна у сфері освіти, яка обґрунтовує специфічні підходи до організації навчання дорослих, а розуміння освіти дорослих як багатогранного і поліфункціонального соціокультурного, педагогічного й історичного феномена розвиток якого зумовив становлення андрагогіки – науки про освіту дорослих [1].

Дослідницею І. Левченко андрагогіку визначено як науку, яка вивчає сутність, специфіку, закономірності, принципи, методи, технології, форми організації педагогічного процесу (андрагогічного процесу) як чинника і засобу розвитку дорослої людини [4].

У чинному законодавстві (ст. 18 Закону України «Про освіту») зазначено, що освіта дорослих є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки. Складниками освіти дорослих є: післядипломна освіта; професійне навчання працівників; курси перепідготовки та / або підвищення кваліфікації; безперервний професійний розвиток; будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою [2].

О. Бідою зазначено, що андрагогіка досліджує теорію та методіку навчання дорослих, яка безперечно пов'язана з педагогікою вищої школи та концепцією неперервної, ціложиттєвої освіти [1].

Отже, на основі викладеного вище констатуємо, що в сучасному науковому дискурсі андрагогіка позиціонується як «наука про освіту дорослих» та «педагогіка дорослих».

У контексті андрагогічного підходу теоретичними засадами навчання дорослих є особисте уявлення про навчання; досвід навчання; готовність учитися; орієнтація на навчання [1].

Обґрунтовуючи особливості навчання дорослих, С. Коваленко виокремила такі методи і форми його організації: емпірична модель процесу навчання Д. Колба як основа організації навчальної діяльності дорослої людини; комбіноване навчання; тренінгові технології; групова взаємодія; веб-квест як проект у навчанні дорослих [3].

У дослідженні І. Левченко встановлено, що термін «андрагогічна підготовка» не увійшов у широкий науковий обіг; вказано, що процес андрагогічної підготовки має фрагментарний характер та досі не набув ознак цілісного андрагогічного процесу. Дослідниця провела структурний та порівняльний аналіз складових компонентів педагогічної та андрагогічної моделей навчання. Авторкою розкрито сутність андрагогічної моделі, яка зважає на психологічні особливості студента, надає більшій свободі для розвитку творчого потенціалу, досвід генерує у джерело знань, умінь й навичок, а рівень самосвідомості використовує як важіль у формуванні самокерованості майбутнього викладача економічних дисциплін [4].

У контексті досліджуваної проблеми значущим вважаємо висновок О. Біди, І. Орос., А. Чичук про підготовку майбутніх фахівців, на андрагогічних принципах навчання, яка

«передбачає трансформацію навчальної діяльності студента у професійну з поступовою зміною пізнавальних потреб та мотивів, цілей, вчинків й дій, засобів, предмета та результатів на професійні; створення певних педагогічних умов для можливості визначення студентом власних цілей та способи їх досягнення, за для руху його діяльності від навчання до праці» [1, с. 13].

Обґрунтовуючи перехід на структуровані освітньо-наукові програми як чинник інтеграції андрагогічного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, українськими дослідниками визначено мету андрагогічного підходу – проектування такого розвивального освітньо-наукового середовища аспірантури, яке засновано на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, що пробуджує здатність аспірантів діяти відповідно актуальній чи перспективній освітній ситуації. Для цього суб'єкти, які здійснюють діяльність по викладанню навчальних дисциплін в аспірантурі, повинні набути властивостей фахівців-андрагогів, здатних до виконання рольових функцій консультанта, наставника, супервізора, модератора, фасилітатора, медіатора [1; 4; 6].

Отже, у працях вітчизняних дослідників акцентовано на доцільності підготовки майбутніх фахівців на андрагогічних принципах навчання, інтегрування андрагогічного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, зміну форми і методів організації навчання дорослих (емпірична модель процесу навчання Д. Колба, комбіноване навчання, тренінгові технології, групова взаємодія; веб-квест тощо).

Андрагогічний підхід необхідно застосовувати у професійній підготовці здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти.

Неперервна освіта має низку андрагогічних особливостей, які визначають її специфіку. Вона ґрунтується на принципі неперервності, що характеризує процес неперервного розвитку дорослого. Невід'ємним складником неперервної освіти дорослих є самоосвіта.

Організація навчання в магістратурі та аспірантурі потребує наступності у навчанні – охоплює наступність форм, методів, змісту, умов та засобів навчання дорослих, відповідно до їх потреб на різних етапах неперервної освіти. Відтак неперервна освіта характеризується в контексті реалізації концепції «освіта впродовж життя» як взаємопроникнення трьох видів освіти: формальної, неформальної та інформальної.

Позиція дорослої людини визначається не лише віком, а насамперед самоусвідомленням власного буття та розвиненою здатністю до рефлексії. Самомотивація до навчання дорослого ґрунтується на усвідомленому прагненні підвищити рівень набутих знань та компетентностей в аспекті професійних та

життєвих цінностей. Однак мотиви навчання дорослих різняться. Навчання дорослих спрямоване на досягнення результату, що допоможе їм задовольнити власні потреби та досягти мети, тобто мотивація ґрунтується на необхідності чи бажанні отримати нові компетенції чи інформацію.

У дорослих значну роль відіграє внутрішня мотивація до навчання та прагматичний інтерес, тобто можливість використати набуті знання та компетентності у практичній діяльності.

Життєвий шлях дорослої людини – це шлях трансформації, а педагоги мають бути лідерами на цьому шляху трансформації. Для навчання дорослих необхідно дотримуватися трьох правил, а саме: використання попереднього досвіду (більшість дорослих сприймають нові ідеї, ґрунтуючись на попередньому досвіді); необхідно шляхом усвідомлення власного досвіду кинути виклик самому собі, тобто «вивести себе із зони комфорту» (дозволяє відкритись для нових інтерпретацій інформації); рефлексія (найважливіше правило, оскільки дорослі можуть осмислити власне минуле, впливаючи на те, як вони інтерпретують сьогодення) та дискусія (тут особливої важливості набуває об'єктивна і відкрита розмова). Усі перераховані вище правила доповнюють один одного, однак нині важливо продовжувати дослідження освіти дорослих у нових соціокультурних умовах.

У підготовці здобувачів другого та третього рівнів вищої освіти пріоритетними принципами навчання є: неперервності, опори на особистий досвід, відкритості, рефлексійності, практико-орієнтованості, пріоритету внутрішніх мотивів у навчанні; спрямованості професійної підготовки на цілісне формування і розвиток особистості дорослого; індивідуального зворотного зв'язку.

Сутність навчання дорослих полягає в осмисленні досвіду. Найкращим є навчання дорослих, засноване на практичній діяльності, коли досвід навчання виходить за межі професійної діяльності, їм необхідно взаємодіяти та аналізувати особистий досвід, щоб набути нові знання та компетентності. Тому важливо не лише створювати можливості для навчання на основі досвіду, а й надавати час та простір для рефлексії.

Варто зауважити, що в освіті дорослих важливою є відкритість для нового досвіду «тут і зараз», у будь-який час, у будь-якому середовищі існують можливості для розвитку (особистісного, професійного, соціального та ін.).

Суб'єктність в освіті дорослих виявляється у можливості обирати ресурси та напрями власного розвитку, визначати темп і терміни навчання, види освіти тощо. Відкритість дозволяє науково-педагогічному працівнику, який викладає на магістерських та PhD програмах, вибудовувати продуктивну та

змістовну взаємодію з іншими суб'єктами навчання.

Висновок та перспективи подальших розвідок напрямку. У працях вітчизняних дослідників акцентовано на доцільності підготовки майбутніх фахівців на андрагогічних принципах навчання, інтегрування андрагогічного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, зміну форми і методів організації навчання дорослих (емпірична модель процесу навчання Д. Колба, комбіноване навчання, тренінгові технології, групова взаємодія; веб-квест тощо). Підготовку здобувачів другого та третього рівнів вищої освіти доцільно організовувати на засадах принципів неперервності, опори на особистий досвід та відкритості.

Перспективою подальших розвідок напрямку є вивчення ролі андрагогічного підходу у підвищенні професійної компетентності фахівця відповідно до вимог часу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Біда О., Орос І., Чичук А. Застосування андрагогічного підходу при підготовці фахівців у ЗВО. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2022. Випуск 205. С. 12–17.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Коваленко С. Тенденції розвитку освіти дорослих в Англії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.): дис.. канд. пед. наук. Житомирський державний університет ім. І. Франка, Житомир, 2005. 326 с.
4. Левченко І. Освіта дорослих як наукова проблема. *Гуманітарний вісник*. 2012. № 25. С. 86–91.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
6. Knowles M. *Andragogy in Action: Applying Modern Principles of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass, 1984. 328 p.

REFERENCES

1. Bida, O., Oros, I., Chychuk, A. (2022). Zastosuvannia androhohichnoho pidkhodu pry pidhotovtsi fakhivtsiv u ZVO [Application of the androgogical approach during the training of specialists in establishments of higher education]. *Naukovi zapysky. Seria: Pedagogichni nauky* [Proceedings. Series: Pedagogical sciences]. Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Vypusk 205. S. 12–17. [in Ukrainian]
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine “On education”] from 05.09.2017 №2145-VIII Retrieved from: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]

3. Kovalenko, S. (2005). Tendentsii rozvytku osvity doroslykh v Anhlii (ostannia chvert XX – pochatok XXI st.) [Trends in the development of adult education in England in last quarter of XX – beginning of XXI cent.]: thesis for... Cand. ped. Sciences degree. Zhytomirskiy derzhavnyi universytet im. I. Franka [I. Franko Zhytomir State University]. 326 s. [in Ukrainian]

4. Levchenko, I. (2012). Osvida doroslykh yak naukova problema. Humanitarnyi visnyk [Adult education as a scientific problem. Humanitarian Herald]. No. 25. Kyiv. S. 86–91. [in Ukrainian]

5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] from August 21. 2019. № 800 «Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv» [Some issues of certification training of pedagogical and science-pedagogical workers]: Retrieved from: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian]

6. Knowles, M. (1984). Andragogy in Action: Applying Modern Principles of Adult Learning. San Francisco. 328 p. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів в освіті України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2023 р.

УДК: 378

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-32-36

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1680-6976>

E-mail: tatvolod@ukr.net

КАЛУСТЬЯН Олександр Варкесович –

заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки композиторів України,

професор, завідувач кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1910-362X>

e-mail: alexus47@i.ua

КОВЛЕВА Марія Борисівна –

старший викладач кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1363-7214>

e-mail: kafedraestrady@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

У статті зазначено, що однією з найбільш масових професій у сучасному суспільстві є професія вчителя. Основною метою педагогічної освіти є підготовка сучасного вчителя-професіонала, який є не лише носієм культурних цінностей і гуманістичних пріоритетів, але й має розвинені творчі, професійні та інші якості, необхідні для впровадження інноваційних педагогічних практик у гармонійному розвитку кожного учня. Він також володіє якостями педагога-дослідника, що орієнтується на сучасні методи наукового пізнання, володіє іноземними мовами і комп'ютерними технологіями. Вчителі також володіють психологічними навичками, щоб розуміти кожну дитину з її унікальними особливостями, потребами і проблемами. Вони є майстрами організації освітнього процесу, які здатні адаптувати його для задоволення інтересів і потреб своїх учнів.

Держава має бути зацікавлена у підготовці вчителів, які сприяють розвитку освіти на основі демократичних і гуманістичних цінностей. Освітня політика має стає пріоритетом держави, оскільки спрямована на формування людського капіталу і національної еліти, на розвиток і самореалізацію особистості, а також на підвищення її рівня освіченості і культури. Це завдання стає дедалі складнішим через вимоги сучасної цивілізації та зростання стандартів у педагогічній освіті.